

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Przyrodniczego "Bocian" w roku 2008

Na dzień 31 XII 2008 Towarzystwo liczyło 357 członków, zatrudniało 6 osób w pełnym wymiarze godzin. W ramach Towarzystwa funkcjonowały: Oddział Warszawski, Koło Działdowskie, Koło Południowopodlaskie, Koło Małopolskie i Koło Ostrowskie oraz sekcje: Botaniczna, Entomologiczna i Turystyki Przyrodniczej. W roku 2008 Towarzystwo realizowało następujące działania:

1. Zachowanie walorów przyrodniczych terenów otwartych Podlaskiego

Przełomu Bugu. W styczniu TP „Bocian” stało się właścicielem stada (11 maciorek i 1 tryk) owiec rasy świniarka. Owce zostały sprowadzone aż z Bieszczad i są hodowane w gospodarstwie Pana Józefa Oreszczuka (opiekuna stada) w Bindudze nad Bugiem. Zadaniem owiec jest zapobieganie sukcesji wtórnej w rezerwacie „Kózki” nad Bugiem. Owce są wypasane na murawach od kwietnia do października. Świniarki to owce, które świetnie nadają się do wypasu w celu zagospodarowywania i rekultywacji nieużytków oraz do pielęgnacji krajobrazu na terenach cennych przyrodniczo. Obecnie (stan na styczeń 2009) stado liczy już 33 owce. Płatności rolnośrodowiskowe uzyskiwane z dopłat do owiec będą przekazywane opiekunowi stada. Zakup oraz transport owiec został sfinansowany ze środków Programu Małych Dotacji Globalnego Funduszu Środowiska (GEF/SGP UNDP). W 2008 roku kontynuowaliśmy odkraczanie muraw w rezerwacie „Kózki”. W dniach 25-30 sierpnia zorganizowano obóz dla wolontariuszy i sympatyków TP „Bocian”. W ciągu 5 dni odkraczono 6 ha muraw w południowej części rezerwatu. W pracach uczestniczyło ponad 20 osób. Koszty prac zostały finansowane ze środków własnych Towarzystwa.

2. Ochrona błotniaka łąkowego. Rok 2008 był przełomowy dla ochrony błotniaka łąkowego w Polsce. W marcu otrzymaliśmy dotację na lata 2008-2009 z Fundacji EkoFundusz, natomiast w kwietniu z Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Z pierwszego źródła finansowane są działania realizowane przez Lokalne Grupy Robocze w woj. lubelskim, mazowieckim, podlaskim, zachodniopomorskim, opolskim, wielkopolskim i świętokrzyskim. Z drugiego (Norweski Mechanizm Finansowy) działania realizowane w latach 2008-2010 na południowym Podlasiu. W 2008 r. wykonano następujące zadania:

- czynną ochroną objęto 49 gniazd błotniaka łąkowego;
- wykryto 163-194 rewirów lęgowych błotniaka łąkowego;
- przeprowadzono monitoring błotniaka łąkowego na 8 powierzchniach monitoringowych (8 gmin)
- zaobrączkowano 147 piskląt i 39 ptaków dorosłych;
- zebrano 224 wypluwki i 12 resztek pokarmu błotniaka łąkowego;
- przeprowadzono cenzus gryzoni (10 transektów);
- zebrano materiał genetyczny z 89 piskląt i 37 ptaków dorosłych;
- kontynuowano rozpoczęte w 2007 r. badania trasy migracji błotniaków łąkowych na zimowiska w Afryce. Dwa samce błotniaka łąkowego wyposażono w nadajniki satelitarne (trasę przelotu samców można śledzić na stronie bocian.org.pl/blotniak/telemetry);
- zainicjowano badania radiotelemetryczne. Jednego samca wyposażono w nadajnik radiotelemetryczny. Ptak był śledzony przez 20 dni. Prace prowadzone były głównie przez wolontariuszy TP „Bocian”;
- wykonano 20 tablic edukacyjnych „Ptaki krajobrazu rolniczego”;
- wydano 5000 egzemplarzy płyt DVD z filmem „Błotniak łąkowy – arystokrata pól”;
- przygotowano prezentację „Ptaki krajobrazu rolniczego” (tłoczenie płyt z prezentacją zaplanowano na styczeń 2009 r.);
- 2 osoby uczestniczyły w wizycie studyjnej w Holandii (Prowincja Groningen);
- zorganizowano (na Wydziale Biologii Uniwersytetu Warszawskiego) ogólnopolską konferencję poświęconą błotniakowi łąkowemu;
- napisanych zostało 5 artykułów do prasy lokalnej o ochronie błotniaka łąkowego;

- nagrany został odcinek programu „100 tysięcy bocianów”, który poświęcono ochronie błotniaka łąkowego. Odcinek został wyemitowany pod koniec listopada w programie TVP2.

3. Ochrona nietoperzy. W roku 2008 w ramach monitoringu nietoperzy, wraz z Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Nietoperzy, skontrolowaliśmy około 200 zimowisk tych ssaków. Przez cały rok zbieraliśmy materiały dotyczące funkcjonowania nietoperzy w pobliżu rozbudowywanego lotniska w Modlinie, przede wszystkim biologii kolonii rozrodczej nocka dużego.

4. Ochrona bociana białego. Zinventaryzowaliśmy gniazda bociana białego w gminach Suchożebry i Mokobody (pow. siedlecki), w Warszawie, gminie Jabłonna (pow. legionowski) oraz na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego wraz z jego otuliną. Zorganizowano dwa rajdy rowerowe „Szlakiem bocianich gniazd” po terenie gmin Suchożebry i Mokobody (150 uczestników). Do schroniska pod Siedlcami przywieziono ponad 30 uszkodzonych bocianów (głównie porażonych prądem oraz ze złamaniami nóg lub skrzydeł), z których większość uratowano. Wydaliśmy folder omawiający biologię, zagrożenia oraz sposoby ochrony bociana białego. Kontynuowaliśmy współpracę związaną z wymianą doświadczeń w ochronie bociana białego z Ukrainą i rozpoczęliśmy przygotowania do międzynarodowego przedsięwzięcia z Białorusią. Przygotowaliśmy wniosek do fundacji EkoFundusz na ochronę bociana na rozłącznikach i stacjach transformatorowych w 7 rejonach energetycznych Zakładu Warszawa Teren S.A. Rozpoczęliśmy przygotowania do nakręcenia filmu o bocianie białym. Zaobrazkowaliśmy bociany białe na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego i jego otuliny (ponad 100 ptaków).

5. Ochrona pustułki. W roku 2008 przeprowadzono kontrolę 568 skrzynek dla pustulek rozwieszonych w ramach prowadzonego przez TP "Bocian" projektu w latach 2003-2008 na terenie województw: mazowieckiego - 463 (spośród 545); lubelskiego - 49; warmińsko-mazurskiego - 22 (spośród 69); kujawsko-pomorskiego - 11; podlaskiego - 11. Nie zostały skontrolowane skrzynki zawieszona w woj. świętokrzyskim (okolice Kielc). Większość skrzynek zawieszona jest na drzewach w krajobrazie rolniczym, mniejsza część na słupach energetycznych oraz na budynkach w kilku miastach: Siedlcach, Warszawie, Radomiu, Olsztynie, Sokołowie Podlaskim i Pruszkowie. Łącznie pustułki zasiedliły 123 skrzynki. Liczba zasiedlonych skrzynek przez pustułki stanowi około 22% wszystkich sprawdzonych skrzynek. Ponadto kilkanaście procent skrzynek zasiedlały inne gatunki. Wśród stwierdzonych w roku 2008 były: sójka, grzywacz, gołąb miejski, kawka, pliszka siwa, puszczyk. Zakładając, że każda para pustulek odchowala średnio 3 młode, to wszystkie pary tych ptaków gniazdujące w skontrolowanych budkach wychowały minimum 370 młodych.

6. Monitoring stanowisk ptaków szponiastych w woj. mazowieckim. Po raz kolejny członkowie i współpracownicy TP "Bocian" uczestniczyli w programie monitoringu ptaków szponiastych w województwie mazowieckim. W ramach projektu Komitetu Ochrony Orłów skontrolowaliśmy około 60 stanowisk bielika, orlika krzykliwego i kani czarnej na terenie województwa. W ramach Monitoringu Ptaków Drapieżnych prowadziliśmy obserwacje ptaków szponiastych na 3 powierzchniach monitoringowych (po około 100 km kwadratowych każda).

7. Ochrona bociana czarnego. W roku 2008 w woj. mazowieckim skontrolowaliśmy 140 stanowisk bociana czarnego. Monitoring tego gatunku prowadzony jest na terenie województwa już siódmy sezon. Członkowie TP "Bocian" brali udział w kontynuacji powszechnej inwentaryzacji gatunku na terenie lasów państwowych RDLP Warszawa oraz wszystkich nadleśnictwach podległych Dyrekcji.

8. Reintrodukcja sokoła wędrownego. Przygotowaliśmy skrzynię lęgową do reintrodukcji sokołów w nadleśnictwie Siedlce. Weryfikowaliśmy stwierdzenia z terenu dotyczące występowania sokoła wędrownego (Siedlce, Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka). Utrzymywaliśmy stałe kontakty z Radą Restytucji sokoła wędrownego.

9. Ochrona przyrody w miastach. Latem w czterech parkach w warszawskiej dzielnicy Włochy zainstalowaliśmy 210 skrzynek lęgowych dla ptaków. Wyczyściliśmy i zakonserwowaliśmy 187 skrzynek w dwu warszawskich dzielnicach: Bielany i Żoliborz. Na Żoliborzu, na terenie 10 przedszkoli, zainstalowaliśmy 34 karmniki.

W listopadzie w parku Moczydło na Woli, pomimo zimna i wiatru, odbył się happening pod hasłem „Liście wracają do parków”. Ochotnikom z TP Bocian udało się rozsypać całą wywrotkę liści w miejscu, z którego zostały wygrabione. Naszym celem było zwrócenie uwagi mieszkańców stolicy oraz zarządców parków na zbyt intensywne zabiegi pielęgnacyjne w parkach, między innymi za dokładne uprzątnięcie liści.

10. Ochrona ptaków w budynkach. W roku 2008 uzyskaliśmy bardzo ważną opinię Ministerstwa Środowiska, która stwierdza, że stropodachy budynków mieszkalnych są siedliskiem jerzyka w rozumieniu Ustawy o ochronie przyrody. Zatem w przypadku zasiedlenia ich przez jerzyki podlegają one ochronie. Wydaliśmy 43 opinie, określające warunki, na jakich można prowadzić prace ociepleniowe bez szkody dla ptaków chronionych. Na warszawskim Ursynowie i Mokotowie zawiesiliśmy 99 budek dla jerzyka. Wydaliśmy broszurę "Ochrona ptaków w budynkach" oraz edukacyjny plakat na ten sam temat (sfinansowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego), które przekazaliśmy do wszystkich zainteresowanych w Warszawie – władz dzielnicowych, administratorów budynków, straży miejskiej, Policji, szkół. Wznowiliśmy plakat dotyczący ochrony jerzyka.

Wspieraliśmy działania prowadzone w innych niż Warszawa miastach, najczęściej przesyłając do władz miejskich, powiatowych oraz do spółdzielni mieszkaniowych informacje o stanie prawnym, wspierając w ten sposób lokalnych przyrodników. Włączyliśmy się także w działania związane z instalacją banera festiwalu opolskiego na budynku Urzędu Wojewódzkiego w Opolu, który zasłonił dołot do gniazd jerzyków.

11. Edukacja przyrodnicza. Przeprowadziliśmy ponad 50 prelekcji w szkołach, przedszkolach i nadleśnictwach. Przygotowaliśmy projekt folderu „Przyroda parków i zieleńców Dzielnicy Ursus Miasta Stołecznego Warszawy” oraz dwóch tablic o ptakach Parku Achera i Czechowickiego. Pod koniec roku dla Dzielnicy Ursynów wykonaliśmy kilka projektów edukacyjnych o tematyce ptasiej - przygotowaliśmy dwa plakaty („Ptaki w mieście” oraz „Zimowe dokarmianie ptaków”) oraz projekty ośmiu tablic porównujących wygląd i zachowania ptaków występujące na terenie dzielnicy (bogotka-modraszka, wróbel-mazurek, wrona-gawron, szpak-kos, kawka-sójka, zięba-dzwoniec, kowalik-pełzacz oraz kwiczoł-jemiołuszka). Zaprezentowaliśmy działalność Towarzystwa na Polach Mokotowskich w ramach obchodów Dnia Ziemi.

12. Interwencje. Przeprowadziliśmy około 50 interwencji dotyczących ptaków - odbiór ptaków porażonych prądem, wypłatywanie piskląt ze sznurków itp. (głównie bociany białe) oraz kilkanaście dotyczących nietoperzy. Poszkodowane zwierzęta trafiały do ośrodka rehabilitacji TP „Bocian”, azylu dla nietoperzy, Azylu dla Ptaków przy warszawskim ZOO oraz odpowiednio przeszkolonych lekarzy weterynarii.

13. Ochrona zagrożonych środowisk. Przeprowadziliśmy akcje ogławiania wierzb na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego, w Gminie Brochów, Mazowieckim Parku Krajobrazowym oraz na terenie powiatu proszowickiego, w których uczestniczyło około 200 osób. Skosiliśmy część łąk Kazuńskich, a także zebraliśmy skoszoną biomasę. W ostoi ptaków na stawach w Kraśnicznej Woli prowadziliśmy zabiegi mające na celu zatrzymanie wody w zdewastowanych zbiornikach.

14. Inwentaryzacje przyrodnicze. Przeprowadzono inwentaryzację ptaków dwóch obszarów Natura 2000 - "Doliny Omulwi i Płodownicy" oraz "Dolina Pilicy". Wykonano badania dla potrzeb sześciu ocen oddziaływania na środowisko przyszłych inwestycji. W ramach akcji liczenia zimujących ptaków wodno-błotnych policzono ptaki w 29 miastach w 3 województwach. Przeprowadziliśmy inwentaryzację botaniczną i ornitologiczną w dziewięciu parkach i zieleńcach w Dzielnicy Ursus m.st. Warszawy.

15. Strona internetowa Towarzystwa. Przez cały rok funkcjonował zarządzany przez nasze Towarzystwo Portal Przyrodniczy "Bocian". Znajdują się na nim aktualizowane na bieżąco informacje o realizowanych przez nas projektach, porady dotyczące ochrony przyrody, forum dyskusyjne oraz sklep. W roku 2008 powstała interaktywna Polska Kartoteka Przyrodnicza. W roku 2008 weryfikowaliśmy wpisywane do niej obserwacje przyrodnicze. Do Kartoteki można się rejestrować i logować ze strony głównej TP "Bocian". Do końca 2008 roku zostało wpisanych około 10.000 obserwacji przyrodniczych - ptaków (głównie), ssaków, gadów, płazów i owadów, a także ryb.